

Rondblik

EEN ERKENNING

In een uitvoerig en bewogen artikel in de januari-aflevering van het zo belangrijke maandblad voor Evangelie en Cultuur „Wending” (jaargang 13, nummer 11, blzz. 724—766) schrijft Kraemer, de zendingsman, taalgeleerde, oud-hoogleraar te Leiden in de godsdienstgeschiedenis en godsdienstfenomenologie, die zo gegrepen is door het probleem van de verhouding tussen de godsdiensten en het Christelijke geloof, „Over de mogelijkheid van dialoog met de „ongelovige””.

Het is niet mijn bedoeling en kan dat niet zijn om in een „Rondblik” op dat artikel, dat ik gelezen en herlezen heb, in te gaan. Daarvoor zou heel wat meer ruimte nodig wezen. Het is me nu alleen om het treffende slot te doen. Dat heeft zo nauw te maken met de onderscheiding, die we dikwijls zo gemakkelijk maken en waaraan we ons soms ook niet kunnen en mogen onttrekken en die we toch eigenlijk ook weer niet kunnen en mogen maken, die tussen „gelovige” en „ongelovige”. Het is dan ook niet zo maar dat Kraemer „ongelovige” in de titel tussen aanhalings-tekentjes plaatst.

In „de Christenarts aan het sterfbed” (G. en W., jan. 1958, blz. 38) haalde ik in dit verband de laatste regel aan, die alleen maar bewaard gebleven is van een improvisatie van den maar al te weinig, ook in de kringen onzer leden, bekende, Willem de Clercq over Voltaire: „Eenmaal zullen de Eng'len melden, ook Voltaire heeft geloofd”. En in zijn dagboek zegt de Clercq van Voltaire: „die nu en dan als dichter oneindig meer geloofde dan hij als zogenaamd filosoof zelf waande”. — En ik voegde daaraan toe: ligt onder fel verzet op den bodem soms al niet geloof verborgen?

Kraemer, die zich in het genoemde artikel vooral met Vestdijk en Sierksma bezig houdt, besluit met: „nog één opmerking. Het is op zijn minst bevreemdend te noemen dat Vestdijk en Sierksma, die zoveel te berde te brengen hebben over het Christendom, de Bijbel vrijwel geheel mijden of in de weinige gevallen dat b.v. Vestdijk een bijbeltekst in zijn betoog betreft, die altijd fout interpreteert of onjuist aanwendt. Hetzelfde geldt de persoon van Jezus...” — Kraemer werkt dit nog even nader uit en eindigt dan met een passage, die ik zonder commentaar door zou willen geven en laten inwerken :

„In hun mijding vormen Vestdijk en Sierksma een merkwaardig onderscheid met een ander groot, modern agnosticus, die ook waarlijk in zijn werken niet uitmunt door frequente vermelding van Bijbel of Jezus. Ik bedoel Paul Valéry. In de laatste lezing die hij tijdens zijn leven in 1944 hield in de Sorbonne, herdacht hij Voltaire, die een hele wereld revolutioneerde door de kracht van zijn woord. Maar dan gaat Valéry, die zijn hele leven aan het pro-